

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิทยานิพนธ์เรื่องการรำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพื้นทาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการรำตรวจพลในการแสดงละครพื้นทาง องค์ประกอบการรำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพื้นทาง แบบแผนและกลวิธีของการรำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพื้นทาง และวิเคราะห์บริบททางสังคมที่มีต่อการรำตรวจพล

ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้ปรากฏเรื่องราวการสู้รบของบรรพบุรุษไทยที่มีมาช้านานในการต่อสู้เพื่อทำศึกสงครามผู้ที่มีความพร้อมย่อมเป็นฝ่ายได้เปรียบ ซึ่งต้องมีความพร้อมทั้งในยามที่ศึกมาประชิดและในยามสงบ โดยต้องจัดเตรียมกำลังพลและหมั่นตรวจตรา เนื่องจากกำลังพลเป็นกำลังอันสำคัญ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของประเทศนั้นๆ ในเรื่องความสำคัญของการดำรงอยู่เป็นชาติ อีกทั้งตัวผู้เป็นแม่ทัพจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง มีอาณัติสิทธิ์เด็ดขาดในการคุมกองทัพออกรบ จึงจะสามารถเป็นฝ่ายที่ได้ชัยชนะ การเตรียมกำลังรบพร้อมสรรพหรือไม่จำเป็นต้องมีการตรวจตราหรือที่เราเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การตรวจพล”

การรำตรวจพลมีที่มาจาก การตรวจตรากองทัพในยามบ้านเมืองเกิดศึกสงครามโดยผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจกองพลนั้นคือ กษัตริย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพตามตำราพิชัยสงครามของไทยได้กล่าวถึงการจัดกองทัพนั้นต้องมีกำลังศึก 8 ประการได้แก่¹

“หัวศึกคือแม่ทัพ มือศึกคือกองหัวป่า ดินศึกคือช้างม้า ตาศึกคือ
โหราจารย์ หูศึกคือกองสอดแนม ปากศึกคือทูต เขี้ยวศึกคือทหารกำลังศึก
คือไพร่พล”

นอกจากนี้ตำราพิชัยสงครามได้กล่าวถึงการจัดการกองทัพและการเคลื่อนทัพไว้อย่างชัดเจนว่า

“กระบวนพยุหยาตราทัพต้องประกอบด้วยริ้วขบวน ขนาบ ขนानของเหล่า
ทหารตามลำดับ เพียบพร้อมด้วยระเบียบวินัยอันดียิ่ง มีแสนยานุภาพเข้าทำศึก
มียุทธยานุภาพอันเกรียงไกร มีเสบียงอาหารส่งกำลังอันบำรุงเสริมพลรบอย่าง
พร้อมเพรียง ดังคำประพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือสมุดไทยเรื่องตำราพิชัยสงคราม
เขียนไว้ว่า จัดแจงแต่งพยุหี*โยธา พลช้างพลม้า อิกพลรบครบครันจัดทหารชาญ

¹ นริศร์ เลี่ยมทอง, ภูมิอิลิตตะเลงพ่าย (กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, 2542), หน้า 98.

* เขียนตามต้นฉบับ

เข้มแข็งขัน เร่งรัดเลือกสัน ผู้ไฉนผู้แค้นแค้นการ เกนไว้ให้เสร็จ* โดยวาร สำเนียง
เสียงสาร ให้รู้การศึกษาทุกอัน ป็นใหญ่หน้าไม้เกาทัณฑ์ ใหญ่น้อยจงสัน
ให้เลือกแต่ล้วนหย่างดี แล่นหลาวทวนจ้าวดาวจรี กันถัศหัดดี ทั้งไล่แลหนีเชียวชาญฯ...”²

ตามตำราพิชัยสงครามซุนวู เป็นหนึ่งในตำรายุทธศาสตร์การทหารเล่มหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดในโลก โดยนับว่าเป็นตำราเล่มแรกและเล่มหนึ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในเชิงยุทธศาสตร์เป็นตำราที่ได้รับการยกย่องและเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีว่าเป็นแม่แบบของการทำสงคราม ได้กล่าวว่า

“...ที่ว่าแม่ทัพก็คือ สติปัญญา ศรัทธา เมตตา กล้าหาญ เข้มงวด...”³

นอกจากนี้ในสูตรการทำสงครามของนโปเลียน ซึ่งเป็นแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลก โดยพันเอกคอนราด ลานซา แห่งกองทัพสหรัฐอเมริกา ได้รวบรวมโดยนำข้อเขียนต่างๆของนโปเลียน จากบันทึกจดหมายโต้ตอบและการเขียนตามคำบอกของนโปเลียน เขียนเป็นหนังสือขึ้นใช้ชื่อว่า “สูตรการสงครามของนโปเลียน” ได้กล่าวถึงหลักการทำสงครามดังนี้

“นายพลดี กองนายทหารดี การจัดดี การฝึกดี วินัยเคร่งครัด

เหล่านี้ทำให้กองทัพดีโดยไม่ต้องคำนึงถึงวิถีทางที่เขาจะต่อสู้...”⁴

การรื้อตรวจพลได้สืบเนื่องมาจากพระราชพิธีตรวจพลสวนสนามของไทย ซึ่งมีพิธีตรวจพลสวนสนามครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2451 ณ ท้องสนามหลวง เนื่องจากการได้มีการปรับปรุงกิจการทหารให้ทันสมัยเป็นแบบแผนตามระบบสากล นับเป็นการตรวจพลสวนสนามที่ปรากฏหลักฐาน โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินตรวจพลด้วยพระองค์เอง จากจุดนี้เองที่นับเป็นการเริ่มต้นของการเตรียมความพร้อมด้วยการตรวจพล ซึ่งหลังจากนั้นได้มีการตรวจพลต่อมาอีกหลายครั้ง ทั้งนี้รวมถึงการสวนสนามด้วย เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่มักจะต้องเกิดควบคู่กันไป โดยบรรดานายทหารหรือไพร่พลจะเป็นผู้ทำการสวนสนาม และจอมทัพจะเป็นผู้ทำการตรวจพล ดังนั้นจึงเรียกรวมกันว่า “การตรวจพลสวนสนาม” ภายหลังต่อมาในปี พ.ศ. 2452 ได้มีการฝึกหัดทหารและเกิดการปฏิรูป เมื่อมีการประลองยุทธ์ที่ทุ่งพญาไท และได้มีการสวน

* เขียนตามต้นฉบับ เสร็จ อ่านว่า เสร็จ

² นริศร์ เลี่ยมทอง, ภูมิอิลิตตะเลงพ่าย (กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, 2542), หน้า 98.

³ ขวัญใจ คงถาวร, “การรื้อตรวจพลของตัวพระในการแสดงละครในเรื่องอิเหนา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 13.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

สนามที่หน้าพระลานสวนดุสิตแสดงให้เห็นแสนยานุภาพของกองทัพไทยที่เพียบพร้อมไปด้วยระเบียบวินัย ศาสตร์อาวุธยุทธภัณฑ์ และความสามารถในยุทธวิธี โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออกตรวจพลด้วยพระองค์เอง นับเป็นการตรวจพลครั้งที่ 2 เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรากฏการสวนสนามโดยนำธงชัยเฉลิมพลเข้าร่วมพิธีเพื่อฉลองชัยชนะของกองทหารอาสาของไทยจำนวน 3 ครั้ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ตรวจพลหรือไม่ และใครเป็นผู้ตรวจพล จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้มีการตรวจพลสวนสนามเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจพลนั้นคือ พระมหากษัตริย์ ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย จึงสามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจพลนั้นต้องเป็นพระมหากษัตริย์ หรือผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพ

จากที่ได้กล่าวมา การตรวจพลในบริบทของสังคมไทยส่งผลและมีอิทธิพลต่อการแสดงนาฏยศิลป์ไทย เนื่องจากบทละครของไทยนั้นปรากฏการสู้รบของสองฝ่ายแทบทุกประเภท และแทบทุกเรื่อง ทั้งการแสดงโขน ละครใน ละครนอก ละครพันทาง ละครอิงประวัติศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏยศิลป์ไทยจึงได้คิดประดิษฐ์กระบวนการตรวจพลสอดแทรกเข้าไปด้วยอุดมการณ์ของการรำตรวจพลในการแสดงคือ เพื่อสื่อถึงการตรวจตราไพร่พล กองทัพ แสดงความยิ่งใหญ่และแสนยานุภาพของกองทัพ เป็นการอวดฝีมือ ทักษะ ความคล่องแคล่วชำนาญในการรำใช้อาวุธของผู้แสดง และเป็นการเพิ่มอรรถรสให้แก่ผู้ชม โดยมีขั้นตอนของการรำตรวจพลคือ คนธงออกมารำยาว จากนั้นจึงเป็นพลทหาร และสุดท้ายคือตัวแม่ทัพ

ขั้นตอนการตรวจพลดังกล่าวถือเป็นแบบแผนของการรำตรวจพล ซึ่งในการแสดงละครประเภทต่างๆ นั้นก็จะใช้รูปแบบกระบวนการรำตรวจพลเช่นนี้ มีความแตกต่างกันที่เด่นชัดคือเชื้อชาติของตัวละครนั้นๆ เช่น ถ้าตัวละครมีเชื้อชาติเป็นพม่า กระบวนท่ารำ คนตรีประกอบการแสดง และเครื่องแต่งกายก็จะบ่งบอกถึงความเป็นพม่า หากตัวละครมีเชื้อชาติเป็นมอญ กระบวนท่ารำ คนตรีประกอบการแสดง และเครื่องแต่งกายจะบ่งบอกความเป็นมอญ คนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนั้นเรียกว่า เพลงออกภาษา ละครที่มีตัวละครหลากหลายเชื้อชาตินั้นคือละครพันทาง เป็นละครที่ที่เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ให้กำเนิดคือเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ท่านได้มีโอกาสไปเห็นละครตะวันตกจึงเกิดความรู้สึกแปลกใหม่ดี และนำความคิดนั้นมาปรับปรุงละคร-นอกที่เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเป็นเจ้าของคณะละครอยู่ และได้้นำเรื่องราวชาธิราชมาเล่น โดยแต่งบทและวิธีรำใหม่ เช่น ใส่ท่าที่น้ำจะเป็นมอญ พม่าลงไป แต่การรำนั้นยังไม่ทิ้งหลักการรำของไทย ท่าที่แปลกใหม่คือท่ารำโยนตัวของตัวละครที่เป็นมอญ

การเจรจาทำเสียงให้เป่าไปจากไทย เพื่อให้รู้สึกว่าเป็นชาวมอญหรือพม่า สำหรับบร็องก็ใส่ทำนองที่เห็นว่าเป็นชาวมอญหรือพม่าลงไป ต่อมาเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงได้ดัดแปลงให้นำกระบวนรำแบบจื๊วมาใช้กับตัวละครฝ่ายจีน (ฝ่ายพระเจ้ากรุงต้าฉิง) กระบวนร้องและดนตรีเป็นแบบไทย แต่สอดใส่ทำนองและเครื่องดนตรีของจีนลงไปด้วย จากนั้นได้มีการแต่งบทละครประดิษฐ์ทำรำของลาว และใส่ทำนองที่แสดงให้เห็นความเป็นลาวด้วย

ละครพันทางเป็นการแสดงที่เล่นเรื่องภาษา หลากหลายเชื้อชาติ จึงทำให้การรำตรวพลในละครพันทางนี้มีความน่าสนใจ ทั้งในเรื่องของการแต่งกาย การบรรเลงเพลงและการขับร้อง รวมถึงกระบวนท่ารำที่มีความแปลกแตกต่างไปจากการแสดงโขน ละครใน และละครนอก

ผู้วิจัยเห็นว่า ละครพันทางเป็นละครรำที่ปรับปรุงขึ้นใหม่โดยเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ซึ่งท่านได้ชมการแสดงละครตะวันตกเห็นว่ามีแปลกใหม่ดี จึงนำมาปรับปรุงกับละครรำของไทยให้มีความแปลกตาน่าสนใจบ้าง โดยเริ่มจากการฝึกหัดให้กับคณะละครของท่าน ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดี เนื่องจากมีความแปลกใหม่ แสดงเรื่องที่มีหลากหลายชนชาติ เช่น ชาตีมอญ ชาตีม้า ชาตีสลาว และชาติจีน ซึ่งทั้ง 4 เชื้อชาตินี้ได้ปรากฏการรำตรวพลด้วย บรมครูผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้คิดประดิษฐ์กระบวนท่าการรำตรวพลทั้ง 4 เชื้อชาตินี้ไว้ด้วย แต่ละชุดการแสดงได้สอดแทรกกระบวนท่ารำ ลีลา กลเม็ด วิธีการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายที่สื่อถึงความเป็นเชื้อชาตินั้นๆ ลงไป อีกทั้งเครื่องแต่งกาย ดนตรี และการขับร้องก็สามารถบ่งบอกเชื้อชาติต่างๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์แบบแผนของการรำตรวพลในรูปแบบของละครพันทาง องค์ประกอบการแสดง กลวิธีการรำตรวพลของ 4 เชื้อชาติ ตามแบบฉบับของกรมศิลปากร เพื่อรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นหลักฐานซึ่งมุ่งเน้นเพื่อการอนุรักษ์แบบแผนของการรำตรวพลในการแสดงละครพันทาง และเป็นหลักฐานเพื่ออ้างอิงสู่แนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาทางด้านนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของการรำตรวพลในการแสดงละครพันทาง
2. ศึกษาองค์ประกอบการรำตรวพลตัวพระในการแสดงละครพันทาง
3. ศึกษาแบบแผนและกลวิธีของการรำตรวพลตัวพระในการแสดงละครพันทาง
4. ศึกษาวิเคราะห์บริบททางสังคมที่มีต่อการรำตรวพล

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาประวัติ แบบแผน กระบวนท่า และวิเคราะห์กลวิธีการำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพันทางตามแบบฉบับของกรมศิลปากรเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ตอนมั่งตราต้องทวน ชุดสอพิณยาดตรวจพล เรื่องพญาพานอง ตอนสี่กรัก คีกรบ ชุดขุนไสยศตรวงพล และเรื่องราชาธิราช ตอนสมิงพระรามอาสา ชุดกามนีตรวงพลและตอนสัจจะสมิงนครอินทร์ ชุดมั่งรายกะยอ ฉะวาทตรวจพล

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำราวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และการสังเกตการณ์จากสื่อวัฒนธรรม วิดีทัศน์การแสดงที่เกี่ยวข้อง สำหรับแหล่งข้อมูลในการค้นคว้ามีรายละเอียด ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางเอกสาร

- หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กลุ่มวิจัยและพัฒนารการแสดง กลุ่มนาฏศิลป์ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
- ศูนย์รักษศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-ละครเวที) ปี พ.ศ. 2533 ผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย
- อาจารย์ราชม พริเวส ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย) ประจำปี พ.ศ. 2547 ผู้ได้รับการถ่ายทอดทำรำกามนีตรวงพลจากครูชูวงศ์ คุริยประณีต
- อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง ครูชำนาญการพิเศษวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภชัย จันทร์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) พ.ศ. 2548 คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมผู้ได้รับการถ่ายทอดทำรำขุนไสยศตรวงพลจากคุณครูลมูล ยมะคุปต์

- นายปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ผู้ได้รับการถ่ายทอดทำรำมั่งรายกะยอฉะวาทรงพลจากท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี
- อาจารย์จุลชาติ อรัญยะนาท ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม ผู้ที่ได้แสดงบทบาทสอพิณยาเป็นคนแรก ผู้ประดิษฐ์ทำรำชุดสอพิณยาตรองพล และได้รับการถ่ายทอดทำรำกามนีตรองพลจากอาจารย์รามพ โพธิเวส
- นายสมชาย อยู่เกิด นาฏศิลป์ชำนาญงาน สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทำรำสอพิณยาตรองพลจากอาจารย์จุลชาติ อรัญยะนาท เป็นคนแรก

3. วิเคราะห์ผลการวิจัยและสรุปผลเป็นรูปเล่ม

ผลการวิจัยพบว่าละครพันทางเป็นการแสดงที่มีเอกลักษณ์ในเรื่องของการเล่นออกภาษา เรื่องที่ใช้ในการแสดงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ เช่น ชาติมอญ ชาติพม่า ชาติลาว และชาตินั้น เรื่องที่นำมาแสดงนั้นได้ปรากฏการรำตรองพลของชนชาติต่าง ๆ อยู่ด้วย การรำตรองพลทุกชาตินั้นมีขั้นตอนของกระบวนท่าเป็นแบบแผน คือ คนตรงออกมารำรำ ตามด้วยพลทหาร และสุดท้ายคือการปรากฏกายของแม่ทัพ แต่สิ่งที่แตกต่างที่เด่นชัดคือ กระบวนท่ารำบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ของชาตินั้น ๆ ชาติมอญจะใช้การโย้ตัว การตีไหล่การตีไหล่ระหว่างการเชื่อมท่า การถ่ายน้ำหนักของลำตัว ชาติพม่าใช้มีการใช้เหลี่ยมของวงแขน การหักศอก ลีลาท่ารำมีความกระฉับกระเฉงว่องไวตามจังหวะเพลง ชาติลาวเมื่อก้าวเท้าข้างใดการเอียงศีรษะและการถ่ายน้ำหนักจะไปตามข้างนั้น มีการโยนตัว การกล่อมหน้าสัมพันธ์กับการกล่อมไหล่ ชาตินั้นใช้กระบวนท่ารำของจีวมาผสมผสาน มีเอกลักษณ์คือการตั้งวงของจีนจะเป็นในลักษณะที่นิ้วชี้และนิ้วกลางเหยียดตั้ง นิ้วที่เหลืองอลงเก็บนิ้วที่ฝ่ามือ การใช้สายดาปลายดาไปตามมือที่วาดออกไป ส่วนเครื่องแต่งกายแต่งอย่างเรียบง่ายและพันทางผสมผสานการแต่งกายที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชนชาติทำนองเพลงที่ใช้ในการแสดงเป็นเพลงไทยแต่ปรับปรุงทำนองให้มีสำเนียงที่บ่งบอกถึงเชื้อชาติหรือเพิ่มเครื่องดนตรีที่สามารถให้เสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนชาติเข้าไป ประวัติศาสตร์ไทยได้ปรากฏเรื่องราวการทำศึกมาช้านาน มีการตรวจตรากองทัพเพื่อจัดพลเตรียมความพร้อมในยามที่เกิดศึก จากบริบทของสังคมไทยเช่นนี้จึงมีอิทธิพลแก่บทละครรำของไทยที่พบว่ามีการทำสงคราม และนำรูปแบบการตรวจพลมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับการแสดงละครรำ

การรำตรองพลในการแสดงละครพันทางแต่ละชาตินั้น มีลีลาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ต่างกันออกไป ผู้แสดงควรคำนึงถึงแบบแผนและขั้นตอนของการรำตรองพล มีทักษะ

อย่างดีในการฟังก้องเพลง ใช้อาวุธอย่างคล่องแคล่ว แสดงอารมณ์มุ่งมั่น แข็งแกร่ง มีความเด็ดเดี่ยว เป็นผู้นำ และควรมีความรู้ในเรื่องของทักษะกระบวนการทำรำของชนชาติที่ได้รับบทบาทเป็นอย่างดี

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการรำตรวจพลของเชื้อชาติต่างๆ ในการแสดงละครพื้นทางคือ ชนชาติมอญ ชนชาติพม่า ชนชาติลาว และชนชาติจีน ได้วิเคราะห์กลวิธีในการแสดงแต่ละชุดการแสดง ดังนี้

1. การแสดงชุดสอพิณยาตรตรวจพล

ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีในการแสดงชุดสอพิณยาตรตรวจพล กระบวนทำรำนั้นมีการใช้ตัว เป็นกริยาการถ่าหน้าหันซ้าย – ขวา ซึ่งเป็นกริยาที่ปฏิบัติพร้อมกับการตีโกล่ อาจารย์อาคม สายาคม ได้ให้คำจำกัดความของการตีโกล่ไว้ว่า

“การตีโกล่นี้ โดยมากเป็นการตีโกล่ออก ท่านจะตีโกล่ออกข้างไหนก็ได้ หรือจะตีโกล่ออกขวา – ซ้ายติดต่อกันไปก็ได้ ทำได้ สมมุติว่าจะตีโกล่ออกข้างซ้าย พร้อมทั้งเอียงโกล่ขวาลงมา แล้วค่อยๆ หันโกล่ขวาได้ข้างหลังแต่พอประมาณ พร้อมทั้งเอียงศีรษะข้างขวาตามไปด้วย แต่ตาต้องมองตรงอยู่ที่จุดข้างหน้าตลอดเวลา แล้วในที่สุดโกล่ของท่านคงคืนกลับมาเอียงข้างขวา ศีรษะคงเอียงตามไปด้วย”

นอกจากนี้ยังมีกริยาการเดินสุดเท้า คือการก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วใช้มุกเท้าอีกข้างหนึ่งไล่ไปด้านหลังเบาๆ แล้ววางเท้าลง ใส่มุกเท้าอีกข้างหนึ่งแล้ววางเท้า ปฏิบัติเช่นนี้สลับกัน

วิเคราะห์กระบวนทำรำหลัก

1. ความหมายของกระบวนทำรำ

กระบวนทำรำของท่ารำหลักนี้เป็นท่าที่เป็นท่ารำหลักของชุดการแสดง ไม่สามารถตัดท่ารำใดท่ารำหนึ่งออกได้ ต้องคงอยู่ไว้ให้ครบถ้วน เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถมากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการร่ายอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การร่ายอยู่กับที่นั้นเป็นการรำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพบ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่าอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ เป็นการไม่ให้ท่าตายคือท่ารำนั่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี สำหรับเทคนิคในการแสดงของท่าที่ 2 นั้น ผู้แสดงต้องมีทักษะในการใช้อาวุธเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นท่าขัดอาวุธ หากแขนซ้ายกับแขนขวาไม่มีความสัมพันธ์กัน ก็ไม่สามารถขัดอาวุธได้ตรงตามจังหวะ

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อออกทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการยิ้มกริ่ม ฟังพอใจเมื่อทราบว่ากองทัพบมีความพร้อมสรรพในการออกรบแล้ว

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่ารำหลักนี้เป็นท่ารำที่สื่อถึงความชำนาญในการรำอาวุธของแม่ทัพ กระบวนท่านั้นแสดงให้เห็นถึงความชำนาญ มีการควบอาวุธที่คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ว่องไว ให้ความรู้สึกอีกหิมน ทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นและตื่นตาตื่นใจไปกับการแสดง

วิเคราะห์กระบวนท่าเชื่อม

1. ความหมายของกระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของท่าเชื่อมนี้เป็นท่าที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลักของชุดการแสดง เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการ

ใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้เห็นพลทหารเห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถมากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่ารำอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ มีทั้งในลักษณะที่เคลื่อนที่เป็นวงกลม เคลื่อนที่ขึ้นลงเป็นเส้นตรง เป็นการไม่ให้ท่าตาย คือท่ารำนั่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงชุดนี้เป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีการใช้ไหวพริบในการจัดการพื้นที่เวทีให้มีความเหมาะสมกับอาวุธ ต้องระวังไม่ให้อาวุธไปถูกพลทหารหรือระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุบนเวที

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อก่อทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการยิ้มกริ่ม พึงพอใจเมื่อทราบว่ากองทัพมีความพร้อมสรรพในการออกรบแล้ว

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่าเชื่อนี้เป็นท่ารำที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลัก 2 ท่า ทำให้ท่ารำมีการเชื่อมต่อกันอย่างลื่นไหล ดูแล้วไม่ขัดตา เป็นการทำให้ท่ารำหลักมีความสวยงาม อ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงได้อย่างสบายตา รู้สึกถึงความสมบูรณ์ของกระบวนท่ารำ

วิเคราะห์กระบวนการทำรำกริยา

1. ความหมายของกระบวนการทำรำ

กระบวนการทำรำของทำรำกริยานี้เป็นท่าที่สื่อสารระหว่างคน 2 คน เป็นการแสดงท่ารำที่ทำให้ความหมายชัดเจนโดยไม่ต้องใช้คำพูด เช่น

- ทำเรียก ในความหมาย กวักมือเรียกเพื่อที่จะพูดคุยด้วย
- ทำชี้นิ้วกวาด ในความหมาย ถามถึงพลทหารทั้งหมด
- ทำรวมมือ ในความหมาย พร้อมกันแล้วหรือยัง
- ทำยิ้ม ในความหมาย พึงพอใจ
- ทำลูบหนวด ในความหมาย กระหยิ่มยิ้มย่อง
- ทำโกยมือ ในความหมาย ให้อภัย
- ทำชี้นิ้ว ในความหมาย ไปที่นั่น คือไปที่สนามรบ

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมเป็นการรำอยู่กับที่ เนื่องจากเป็นท่าที่แสดงความหมายในการพูดคุย ได้ถ้ามระหว่างคน 2 คน ไม่มีการเคลื่อนที่ มีเพียงแต่การหันซ้าย-ขวาเท่านั้น

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงเป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีความชำนาญในการใช้อาวุธ เพราะท่ารำนั้นมีการเปลี่ยนมือสำหรับการปฏิบัติท่ารำ ต้องมีการเปลี่ยนมือที่ใช้ถืออาวุธ ผู้แสดงต้องใช้ไหวพริบในการเปลี่ยนมือถืออาวุธ ไม่ให้ขัดเงิน หรืออาวุธตกระหว่างการแสดง

4. การใช้อารมณ์

สำหรับการใช้อารมณ์นั้นต้องใช้อารมณ์ให้มีความเหมาะสมกับท่ารำกริยาที่ปฏิบัติในช่วงนั้น เช่น ทำยิ้ม ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า คือการอมยิ้ม ไม่เห็นฟัน เป็นการแสดงอารมณ์ความพึงพอใจ ทำลูบหนวด ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า พร้อมกับทั้งการใช้สายตาที่ให้ความรู้สึถึงอารมณ์ กระหยิ่มยิ้มย่องในใจ

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

ท่ารำกริยานี้เป็นท่ารำที่ลอกเลียนแบบกิริยาธรรมชาติของมนุษย์ แล้วสอดใส่ลีลาของนาฏศิลป์เข้าไป เพื่อให้เกิดความอ่อนช้อย สวยงามเหมาะกับการแสดงนาฏศิลป์ ผู้ที่ได้รับชมการแสดงมีความเข้าใจในการแสดงที่ผู้แสดง 2 คนสื่อสารกัน

2. การแสดงชุดม้งรายกะยอฉะวตรวพล

ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีในการแสดงชุดม้งรายกะยอฉะวตรวพล มีกระบวนท่ารำที่สื่อถึงความเป็นพม่าคือ การใช้เหลี่ยมมุมของศอกและเหลี่ยมเข่าที่มีความชัดเจนมาก ซึ่งเป็นเหลี่ยมมุมของศอกที่ต่างไปจากการใช้ลำแขนของท่ารำไทย มีกิริยาการกระทยไหล่ คือการเบี่ยงไหล่ข้างใดข้างหนึ่งไปด้านหลัง แล้วกลับคืนมาด้านหน้า มีการใช้ลำตัวที่เอนเอียงมากกว่าท่ารำไทย พร้อมทั้งเปิดปลายกางเขน การก้าวเท้าเดินเป็นกิริยาที่ย่ำเท้าไปตามจังหวะ มีความกระฉับกระเฉง ไม่เชื่องช้า

วิเคราะห์กระบวนท่ารำหลัก

1. ความหมายของกระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของท่ารำหลักนี้เป็นท่าที่เป็นท่ารำหลักของชุดการแสดง ไม่สามารถตัดท่ารำใดท่ารำหนึ่งออกได้ ต้องคงอยู่ไว้ให้ครบถ้วน เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถมากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่ารำอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มายู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ เป็นการไม่ให้ท่าตายคือท่ารำนิ่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้แสดงต้องรู้หลักของการใช้เหยี่ยงข้อศอกและเหยี่ยงเข่าของพม่าเป็นอย่างดี เพราะการใช้เหยี่ยงของพม่ามีความแตกต่างจากนาฏศิลป์ไทย การใช้ลำแขนของนาฏศิลป์ไทยนั้นเป็นวงโค้ง แตกต่างจากพม่าซึ่งมีการใช้ลำแขนที่เป็นมุม เป็นเหยี่ยง การตีไหล่ของพม่ามีการใช้ไหล่ที่กระฉับกระเฉงตามจังหวะเพลงที่มีความกระชับ

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อออกทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการขี้เกรงใจ ฟังพอใจเมื่อทราบว่าการทัพมีความพร้อมสรรพในการออกรบแล้ว

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่ารำหลักนี้เป็นท่ารำที่สื่อถึงความชำนาญในการรำอาวุธของแม่ทัพ กระบวนท่านั้นแสดงให้เห็นถึงความชำนาญ มีการควงอาวุธที่คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ว่องไว ให้ความรู้สึกฮึกเหิม ทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นและตื่นตาตื่นใจไปกับการแสดง นอกจากนี้การแสดงชุดนี้มีการใช้เหยี่ยงมุมของแขนและเข่า ผู้ชมจะได้รับชมความแปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากนาฏศิลป์ไทย อีกทั้งยังได้ทราบท่ารำของชนชาติพม่าอีกด้วย

วิเคราะห์กระบวนท่าเชื่อม

1. ความหมายของกระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของท่าเชื่อมนี้เป็นท่าที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลักของชุดการแสดง เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้พลทหารเห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถมากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพบ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่าอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ มีทั้งในลักษณะที่เคลื่อนที่เป็นวงกลม เคลื่อนที่ขึ้นลงเป็นเส้นตรง เป็นการไม่ให้ท่าตาย คือท่ารำนิ่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงชุดนี้เป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีการใช้ไหวพริบในการจัดการพื้นที่เวทีให้มีความเหมาะสมกับอาวุธ ต้องระวังไม่ให้อาวุธไปถูกพลทหารหรือระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุบนเวที

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อก่อทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการข่มขู่ ฟังพอใจเมื่อทราบว่าการทัพมีความพร้อมสรรพในการออกรบแล้ว

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่าเชื่อมนี้เป็นท่ารำที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลัก 2 ท่า ทำให้ท่ารำมีการเชื่อมต่อกันอย่างลื่นไหล ดูแล้วไม่ขัดตา เป็นการทำให้ท่ารำหลักมีความสวยงาม อ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงได้อย่างสบายตา รู้สึกถึงความสมบูรณ์ของกระบวนท่ารำ

วิเคราะห์กระบวนการทำรำกริยา

1. ความหมายของกระบวนการทำรำ

กระบวนการทำรำของทำรำกริยานี้เป็นท่าที่สื่อสารระหว่างคน 2 คน เป็นการแสดงท่ารำที่ทำให้ความหมายชัดเจนโดยไม่ต้องใช้คำพูด เช่น

- ท่าเรียก ในความหมาย กวักมือเรียกเพื่อที่จะพูดคุยด้วย
- ท่าชี้นิ้วกวาด ในความหมาย ถามถึงพลทหารทั้งหมด
- ท่ารวมมือ ในความหมาย พร้อมกันแล้วหรือยัง
- ท่ายิ้ม ในความหมาย พึงพอใจ
- ท่าลูบหนวด ในความหมาย กระหยิ่มยิ้มย่อง
- ท่าโกยมือ ในความหมาย ให้ยกทัพ
- ท่าชี้นิ้ว ในความหมาย ไปที่นั่น คือไปที่สนามรบ

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงเป็นการร่ายอยู่กับที่ เนื่องจากเป็นท่าที่แสดงความหมายในการพูดคุย ได้ถ้ามระหว่างคน 2 คน ไม่มีการเคลื่อนที่ มีเพียงแต่การหันซ้าย – ขวาเท่านั้น

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงเป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีความชำนาญในการใช้อาวุธ เพราะทำรำนั้นมีการเปลี่ยนมือสำหรับการปฏิบัติท่ารำ ต้องมีการเปลี่ยนมือที่ใช้ถืออาวุธ ผู้แสดงต้องใช้ไหวพริบในการเปลี่ยนมือถืออาวุธ ไม่ให้ขัดเงิน หรืออาวุธตกระหว่างการแสดง

4. การใช้อารมณ์

สำหรับการใช้อารมณ์นั้นต้องใช้อารมณ์ให้มีความเหมาะสมกับท่ารำกริยาที่ปฏิบัติในช่วงนั้น เช่น ท่ายิ้ม ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า คือการอมยิ้ม ไม่เห็นฟัน เป็นการแสดงอารมณ์ความพึงพอใจ ท่าลูบหนวด ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า พร้อมกับทั้งการใช้สายตาที่ให้ความรู้สึถึงอารมณ์ กระหยิ่มยิ้มย่องในใจ

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

ท่ารำกริยานี้เป็นท่ารำที่ลอกเลียนแบบกิริยาธรรมชาติของมนุษย์ แล้วสอดใส่ลีลาของนาฏศิลป์เข้าไป เพื่อให้เกิดความอ่อนช้อย สวยงามเหมาะกับการแสดงนาฏศิลป์ ผู้ที่ได้รับชมการแสดงมีความเข้าใจในการแสดงที่ผู้แสดง 2 คนสื่อสารกัน

3. การแสดงชุดขุนไสยศตรวพลง

ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีในการแสดงชุดขุนไสยศตรวพลง มีกระบวนท่ารำที่มีความอ่อนช้อยในกลวิธีที่ใช้ นั่นคือกริยาการกล่อมหน้าซึ่งเป็นกริยาที่สัมพันธ์กับกริยาการกล่อมไหล่ อาจารย์อำคม สายาคม ได้ให้คำจำกัดความของการกล่อมหน้าไว้ว่า

“การกล่อมหน้านั้นจะกล่อมข้างใดก่อนก็ได้ สมมุติจะกล่อมขวา ก่อนต้องเริ่มด้วยการเอียงศีรษะข้างขวา ลง วิธีเอียงศีรษะนี้ท่านคงเข้าใจดีแล้ว เมื่อเข้าใจถึงวิธีเอียงศีรษะตามแบบนาฏศิลป์เรียบร้อยแล้ว ท่านก็เริ่มกล่อมหน้าข้างขวา ก่อนอื่นต้องมองไปที่จุดข้างหน้า และตั้งหน้าให้ตรง อย่าให้ก้มหรือเงยจนเกินไป แล้วจึงค่อยๆ เบือนคางไปข้างซ้าย (อย่าเบือนปลายคาง ถ้าเบือนปลายคาง เมื่อมองดูในกระจกแล้ว จะเห็นว่าคอกยิดเหมือนคอกเปิด) พร้อมกันนั้น ต้องมีความรู้สึกว่าได้กอดหุขาของท่านในขณะนี้ ได้มีของสิ่งหนึ่งมาคุดอยู่แล้ว บังคับให้ใบหน้าของท่านเบือนไปอย่างช้าๆ ส่วนศีรษะที่เอียงอยู่ ต้องเอียงตามลงมาทีละน้อยๆ (แต่ต้องไม่เอียงจนแลดูแล้วเหมือนคนคอกหัก) หมายความว่า ท่านต้องไม่ทำคอกอ่อนจนเกินไปและไม่แข็งจนเกินไป ในที่สุดศีรษะของท่านคงเอียงมาอยู่ข้างซ้าย”

กริยาการกล่อมไหล่นั้น อาจารย์อำคม สายาคม ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“การกล่อมไหล่ จะกล่อมข้างใดก่อนก็ได้ ถ้าจะกล่อมไหล่ขวามาข้างซ้าย ท่านต้องเอียงไหล่ข้างขวาเสียก่อน แล้วค่อยๆ หันไหล่ซ้าย มาข้างซ้าย แล้วเอียงไหล่ซ้ายลงไปเวลาท่านจะหันไหล่ ท่านต้องมีความรู้สึกเหมือนกับว่า ที่ไหล่ข้างขวาของท่านในขณะนี้ มีของสิ่งหนึ่ง มีลักษณะกลมๆ กลิ้งไปจากปลายไหล่ข้างขวาย้อนขึ้นไปตามกระดูกไหปลาร้าอย่างช้าๆ แล้วมาหยุดอยู่ปลายไหล่ข้างซ้าย คือมาเอียงไหล่อยู่ข้างซ้าย ถ้าจะกล่อมไหล่จากซ้ายมาทางไหล่ขวาก็เริ่มตั้งแต่ข้างซ้ายก่อน แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกัน”

นอกจากนี้แล้วยังมีกลวิธีของการถ่ายน้ำหนักตัวไปตามจังหวะเพลงอย่างช้า ซึ่งช้ากว่าการถ่ายน้ำหนักตามจังหวะเพลงของมอญ และเป็นกริยาที่ปฏิบัติพร้อมกับกริยากล่อมหน้า และกริยากล่อมไหล่ การก้าวเท้าเดินเป็นกริยาการก้าวเท้าตามจังหวะอย่างช้า มีลีลาที่นุ่มนวล ไม่กระฉับกระเฉงอย่างการก้าวเท้าของพม่า

วิเคราะห์กระบวนการทำรำหลัก

1. ความหมายของกระบวนการทำรำ

กระบวนการทำรำของทำรำหลักนี้เป็นท่าที่เป็นท่าหลักของชุดการแสดง ไม่สามารถตัดท่ารำใดท่ารำหนึ่งออกได้ ต้องคงอยู่ไว้ให้ครบถ้วน เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถมากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนการรำอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนการอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ เป็นการไม่ให้ท่าตายคือท่ารำนิ่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อ ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้แสดงต้องมีทักษะในการใช้อาวุธเป็นอย่างดี อย่างเช่นท่าที่ 1 ท่าเชิงเทียนนั้น เป็นท่าที่มีมือขวาควงอาวุธ มือซ้ายรองรับค้ำอาวุธ พร้อมกับการยกเท้า ดังนั้นเท้าและมือทั้งสองข้างต้องมีความสัมพันธ์กัน จะปฏิบัติทำให้ตรงจังหวะอย่างสวยงาม

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อออกทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แข็งแรงเพื่อปลุกขวัญกำลังใจให้กับกองทัพ

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่ารำหลักนี้เป็นท่ารำที่สื่อถึงความชำนาญในการรำอาวุธของแม่ทัพ กระบวนทำนั้นแสดงให้เห็นถึงความชำนาญ มีการคงอาวุธที่คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง เข้มแข็ง ให้ความรู้สึกฮึกเหิม ทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นและตื่นตาตื่นใจไปกับการแสดง

วิเคราะห์กระบวนท่าเชื่อม

1. ความหมายของกระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของท่าเชื่อมนี้เป็นท่าที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลักของชุดการแสดง เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ การใช้ท่าเชื่อมนี้ทำให้ท่าหลัก 2 ท่ามีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่ารำอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ มีทั้งในลักษณะที่เคลื่อนที่เป็นวงกลม เคลื่อนที่ขึ้นลงเป็นเส้นตรง เป็นการไม่ให้ท่าตาย คือท่ารำนั่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้แสดงต้องมี

การใช้ไหวพริบในการจัดการพื้นที่เวทีให้มีความเหมาะสมกับอาวุธ ต้องระวังไม่ให้อาวุธไปถูกพลทหารหรือระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุบนเวที

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อออกทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง เพื่อเป็นการปลุกขวัญกำลังใจให้พลทหารด้วย

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่าเชื่อมนี้เป็นท่ารำที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลัก 2 ท่า ทำให้ท่ารำมีการเชื่อมต่อกันอย่างลื่นไหล ดูแล้วไม่ขัดตา เป็นการทำให้ท่ารำหลักมีความสวยงาม อ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงได้อย่างสบายตา รู้สึกถึงความสมบูรณ์ของกระบวนท่ารำ

วิเคราะห์กระบวนท่ารำกริยา

1. ความหมายของกระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำของท่ารำกริยานี้เป็นท่าที่สื่อสารระหว่างคน 2 คน เป็นการแสดงท่ารำที่ให้ ความหมายชัดเจนโดยไม่ต้องใช้คำพูด เช่น

- ท่าเรียก ในความหมาย กวักมือเรียกเพื่อที่จะพูดคุยด้วย
- ท่าชี้นิ้วกวาด ในความหมาย ถามถึงพลทหารทั้งหมด
- ท่ารวมมือ ในความหมาย พร้อมกันแล้วหรือยัง
- ท่ายิ้ม ในความหมาย พึงพอใจ
- ท่าโกยมือ ในความหมาย ให้อภัยทัพบ
- ท่าชี้นิ้ว ในความหมาย ไปที่นั่น คือไปที่สนามรบ

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงเป็นการรำอยู่กับที่ เนื่องจากเป็นท่าที่แสดงความหมายในการพูดคุย ได้ตามระหว่างคน 2 คน ไม่มีการเคลื่อนที่ มีเพียงแต่การหันซ้าย – ขวาเท่านั้น

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การแสดงชุดนี้มีการใช้ ดังนั้นผู้แสดงต้องมีความชำนาญในการใช้อาวุธ เพราะทำรำนั้น มีการเปลี่ยนมือสำหรับการปฏิบัติท่า จำต้องมีการเปลี่ยนมือที่ใช้ถืออาวุธ ผู้แสดงต้องใช้ไหวพริบ ในการเปลี่ยนมือถืออาวุธ ไม่ให้ขัดเจน หรืออาวุธตกระหว่างการแสดง

4. การใช้อารมณ์

สำหรับการใช้อารมณ์นั้นต้องใช้อารมณ์ให้มีความเหมาะสมกับท่ารำกริยาที่ปฏิบัติในช่วง นั้น เช่น ท่ายิ้ม ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า คือการอมยิ้ม ไม่เห็นฟัน เป็นการแสดงอารมณ์ความพึงพอใจ ท่าลูบหนวด ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

ท่ารำกริยานี้เป็นท่ารำที่ลอกเลียนแบบกริยาธรรมชาติของมนุษย์ แล้วสอดใส่ลีลาของ นาฏยศิลป์เข้าไป เพื่อให้เกิดความอ่อนช้อย สวยงามเหมาะกับการแสดงนาฏยศิลป์ ผู้ที่ได้รับชม การแสดงมีความเข้าใจในการแสดงที่ผู้แสดง 2 คนสื่อสารกัน

4. การแสดงชุดกามนีตรวจพล

กระบวนท่ารำชุดนี้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพราะว่ากระบวนท่ารำมาจากการ แสดงจีวรีจิน จะมีลักษณะเด่นที่การใช้มือ มือตั้งวงของจินนั้นมีลักษณะคือ นิ้วชี้และนิ้วกลางเหยียด ดึง นิ้วที่เหลือทั้ง 3 นิ้ว งอเก็บลงที่กลางฝ่ามือ กลวิธีในการแสดงชุดนี้ เมื่อมือและลำแขน เคลื่อนที่ไปยังที่ใด ต้องใช้สายตามองตามไปด้วย ในขณะที่โบหน้าตรง ใช้เพียงสายตาเท่านั้น เมื่อมือและลำแขนหยุดอยู่กับที่แล้ว ก็คืนสายตามายังหน้าตรง

จากการศึกษาการรำตรวจพลในการแสดงละครพันทางทั้ง 4 ชุดการแสดงพบว่า แบบแผนและกลวิธีของการรำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพันทางการรำตรวจพลในการแสดง ละครพันทางยึดแบบแผนรูปแบบการรำตามหลักการแสดงนาฏยศิลป์ไทยคือ คนตรงออกมารำรำ ด้วยการปฏิบัติท่ารำพร้อมกับการสะบัดธงอย่างคล่องแคล่ว แข็งแรงตามจังหวะเพลง ต่อด้วยการ รำรำของพลทหารเป็นกระบวนท่าที่แสดงถึงความพร้อมเพรียง เป็นระเบียบ แสดงถึงความมีวินัย และพร้อมที่จะออกรบ สุดท้ายคือการปรากฏกายของตัวแม่ทัพ โดยที่ตัวแม่ทัพนั้นมีขั้นตอนใน การปรากฏกายดังนี้ การเริ่มปรากฏกายโดยการออกมายืนเพื่อรับการเคารพจากกองทัพ ต่อด้วยการ รำอาวุธเพื่อแสดงถึงทักษะในการใช้อาวุธคู่กายอย่างคล่องแคล่วชำนาญในกระบวนรบ จากนั้นเป็น

การเดินตรวจพลทหารในกองทัพเพื่อดูความเรียบร้อย เสร็จแล้วเป็นการถามความพร้อมของ กองทัพเพื่อเตรียมเคลื่อนพล จบด้วยการเข้าประจำตำแหน่งเพื่อสั่งให้กองพลออกเดินทัพ

กระบวนการทำการรำตรวจพลนั้น แต่ละเชื้อชาติก็มีกลวิธี สีสลาที่แตกต่างกันไป ชนชาติมอญ กระบวนทำรำเน้นที่การใช้ตัว การกระทยไหล่ การตีไหล่ การถ่ายน้ำหนักตัว ในการก้าวเท้าเมื่อ ก้าวเท้าข้างใด ให้เอียงศีรษะ กอดเอว กอดไหล่ข้างเดียวกับเท้าที่ก้าว ทำรำมีลักษณะอ่อนช้อยแต่แฝง ไปด้วยความแข็งแรง การเคลื่อนที่เป็นไปในลักษณะของการวิ่งสับเท้าให้ความรู้สึกเหมือนตัวเบา ลอย รวดเร็วแต่นุ่มนวล ชนชาติพม่ากระบวนทำรำเน้นที่การเอนลำตัว การโน้มลำตัวลงไป ด้านหน้า มีการใช้เหลี่ยมของวงแขน การหักศอก เน้นเหลี่ยมเข้ามีการใช้จังหวะเข้าที่ชัดเจน ใบหน้าเปิดปลายคางตลอดเวลา ทำรำมีลักษณะดูคั่น แข็งแรง แข็งกร้าว ว่องไว กระฉับกระเฉง เคลื่อนที่ด้วยการย่อเท้าตามจังหวะเพลง และการเดินตะก้น ชนชาติลาวกระบวนรำเน้นที่ความชด ช้อย การตีไหล่ การโยนตัวพร้อมกับการกล่อมไหล่ เมื่อก้าวเท้าข้างใด การกอดเอว กอดไหล่ และ เอียงศีรษะไปตามเท้าที่ก้าว การถ่ายน้ำหนักของขาทั้งสองข้าง เนื่องจากทำนองเพลงไม่เร็วมากนัก ในระหว่างการทำท่าเชื่อมจึงมีการตีไหล่ไปด้วย เคลื่อนที่ด้วยการเดินโยกสั่นเท้า ชนชาติจีนใช้ กระบวนท่าของงิ้ว มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นคือการตั้งวงของจีนมีลักษณะที่นิ้วชี้และนิ้วกลางเหยียด ดึง นิ้วทั้งสามที่เหลืออวบเก็บนิ้วลง การใช้ใบหน้าและการปรายตาไปตามการเคลื่อนของมือ มีการ เตะตัวดัดปลายเท้า ทำรำมีความคล่องแคล่วว่องไว แข็งแกร่ง

วิเคราะห์กระบวนการทำรำหลัก

1. ความหมายของกระบวนการทำรำ

กระบวนการทำรำของทำรำหลักนี้เป็นท่าที่เป็นท่าหลักของชุดการแสดง ไม่สามารถตัดท่า รำใดท่ารำหนึ่งออกได้ ต้องคงอยู่ไว้ให้ครบถ้วน เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ ท้า เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ อีกทั้งยังเป็นการ แสดงถึงแสนยานุภาพของแม่ทัพ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม่ทัพของตนนั้นมีความสามารถ มากน้อยเพียงใด พลทหารจะได้มีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นใจในการทำศึกสงครามครั้งนั้นๆ อีกด้วย

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่า รำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการ แสดงได้รับชมกระบวนการทำรำอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้อง

ไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนการอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้น ต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ เป็นการไม่ให้ทำตาย คือทำรำนั่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผู้แสดงต้องมีทักษะในการใช้อาวุธยาวอย่างค้ำ นอกจากนี้เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงชุดนี้เป็นเครื่องแต่งกายอย่างจ้าวที่มีน้ำหนักมาก ดังนั้นผู้แสดงต้องมีการเคลื่อนที่ที่ว่องไว รวดเร็ว กระฉับกระเฉง ให้เหมาะกับบุคลิกของชนชาติจีน การเตะเท้าของจีนนั้นเป็นการองุ่นปลายเท้าลง เช่น หากจะเตะเท้าขวา ให้ยกเท้าขึ้นองุ่นปลายเท้า จากนั้นใช้ปลายนิ้วเท้าเตะวัดไปทางด้านซ้าย

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อออกทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการอึดกริม มีความมั่นใจในตัวเองว่าได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนการทำ

กระบวนการรำหลักนี้เป็นท่าที่สื่อถึงความชำนาญในการรำอาวุธของแม่ทัพ กระบวนทำนั้นแสดงให้เห็นถึงความชำนาญ มีการควงอาวุธที่คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ว่องไว ให้ความรู้สึกอีกหิม ทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นและตื่นตาตื่นใจไปกับการแสดง

วิเคราะห์กระบวนการทำเชื่อม

1. ความหมายของกระบวนการรำ

กระบวนการรำของท่าเชื่อมนี้เป็นท่าที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลักของชุดการแสดง เป็นท่ารำที่อยู่ในขั้นตอนของการรำอาวุธของแม่ทัพ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วว่องไว ความชำนาญในการใช้อาวุธของแม่ทัพ เป็นกระบวนการรำที่เชื่อมระหว่างท่าหลัก 2 ท่าให้มีสวยงาม ผู้แสดงกระบวนการทำได้อย่างลื่นไหล

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมีทั้งการรำอยู่กับที่ และการรำเคลื่อนที่ การรำอยู่กับที่นั้นเป็นท่ารำต่อเนื่องจากการเคลื่อนที่อยู่ตรงกลางเวที หรือตรงกลางกองทัพบ เพื่อจะแสดงท่ารำให้ผู้ชมการแสดงได้รับชมกระบวนท่าอย่างชัดเจน โดยที่ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเป็นคนช่างสังเกตว่าต้องไม่ให้ตรงกับพลทหารที่นั่งอยู่ เพราะผู้ชมจะไม่เห็นกระบวนท่าอย่างชัดเจน ผู้แสดงเป็นแม่ทัพนั้นต้องเคลื่อนที่มาอยู่ช่องกลางระหว่างพลทหาร 2 คน สำหรับการรำเคลื่อนที่ มีทั้งในลักษณะที่เคลื่อนที่เป็นวงกลม เคลื่อนที่ขึ้นลงเป็นเส้นตรง เป็นการไม่ให้ท่าตาย คือท่ารำนั่งอยู่กับที่ ต้องมีการเคลื่อนที่เพื่อไม่ให้ผู้ชมการแสดงมีความรู้สึกเบื่อหน่าย ทำให้การแสดงไม่น่าสนใจ อีกนัยหนึ่งในการแสดงชุดนี้เป็นการตรวจพล แม่ทัพจึงต้องเคลื่อนที่สื่อความหมายถึงการตรวจตราแถวและพลทหารว่ามีความพร้อมหรือไม่

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การรำตรวจพลเป็นการรำที่ต้องใช้อาวุธ ดังนั้นผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นแม่ทัพต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ มีต้องทักษะและได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงชุดนี้เป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีการใช้ไหวพริบในการจัดการพื้นที่เวทีให้มีความเหมาะสมกับอาวุธ ต้องระวังไม่ให้อาวุธไปถูกพลทหารหรือระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุบนเวที

4. การใช้อารมณ์

การแสดงชุดรำตรวจพลเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อก่อทำศึกสงคราม ดังนั้นผู้แสดงต้องแสดงอารมณ์ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม มีความเด็ดเดี่ยว แสดงออกถึงความเข้มแข็ง แสดงอาการยิ้มกริ่ม พึงพอใจเมื่อทราบว่าการกองทัพบมีความพร้อมสรรพในการออกรบแล้ว

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนท่า

กระบวนท่าเชื่อมนี้เป็นท่ารำที่เชื่อมระหว่างท่ารำหลัก 2 ท่า ทำให้ท่ารำมีการเชื่อมต่อกันอย่างลื่นไหล ดูแล้วไม่ขัดตา เป็นการทำให้ท่ารำหลักมีความสวยงาม อ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ชมรับชมการแสดงได้อย่างสบายตา รู้สึกถึงความสมบูรณ์ของกระบวนท่ารำ

วิเคราะห์กระบวนการทำรำกริยา

1. ความหมายของกระบวนการทำรำ

กระบวนการทำรำของทำรำกริยานี้เป็นท่าที่สื่อสารระหว่างคน 2 คน เป็นการแสดงท่ารำที่ทำให้ความหมายชัดเจนโดยไม่ต้องใช้คำพูด เช่น

- ท่าเดิน
- ท่ายืน

2. รูปแบบและลักษณะการแสดง

รูปแบบที่ใช้ในการแสดงมเป็นการรำอยู่กับที่ มีการเคลื่อนที่ในท่าเดิน ในท่าอื่นนั้นมีเพียงแต่การหันซ้าย – ขวาเท่านั้น

3. เทคนิคที่ใช้ในการแสดง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงเป็นอาวุธยาว ดังนั้นผู้แสดงต้องมีความชำนาญในการใช้อาวุธ เพราะทำรำนั้นมีการเปลี่ยนมือสำหรับการปฏิบัติท่ารำ ต้องมีการเปลี่ยนมือที่ใช้ถืออาวุธ ผู้แสดงต้องใช้ไหวพริบในการเปลี่ยนมือถืออาวุธ ไม่ให้ขัดเงิน หรืออาวุธตกระหว่างการแสดง

4. การใช้อารมณ์

สำหรับการใช้อารมณ์นั้นต้องใช้อารมณ์ให้มีความเหมาะสมกับท่ารำกริยาที่ปฏิบัติในช่วงนั้น เช่น ท่ายิ้ม ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า คือการอมยิ้ม ไม่เห็นฟัน เป็นการแสดงอารมณ์ความพึงพอใจ ท่าลูบหนวด ผู้แสดงต้องยิ้มในหน้า พร้อมกับทั้งการใช้สายตาที่ให้ความรู้สึกถึงอารมณ์ กระหม่อมยิ้มย่องในใจ

5. สุนทรียะและความงามของกระบวนการทำ

ท่ารำกริยานี้เป็นท่ารำที่ลอกเลียนแบบกิจกรรมชาติของมนุษย์ แล้วสอดใส่ลีลาของนาฏศิลป์เข้าไป เพื่อให้เกิดความอ่อนช้อย สวยงามเหมาะกับการแสดงนาฏศิลป์ ผู้ที่ได้รับชมการแสดงมีความเข้าใจถึงแม้ว่าผู้แสดงจะไม่ได้พูดก็ตาม

5. บริบททางสังคมที่มีต่อการรำตรวจพล

บริบททางสังคมที่มีต่อการรำตรวจพล ประวัติศาสตร์ชาติไทยได้ปรากฏเรื่องราวการสู้รบทำศึกของบรรพบุรุษมาช้านาน การรำตรวจพลจึงมีที่มาจากการตรวจตรากองทัพในยามที่เกิดศึก

สงคราม เพื่อดูความพร้อมของกองทัพ โดยผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจพลนั้นคือ กษัตริย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพ การตรวจพลนี้ได้ปรากฏตามตำราพิไชยสงครามของไทยได้กล่าวถึงการจัดกองทัพนั้นต้องมีกำลังศึก 8 ประการได้แก่ “หัวศึกคือแม่ทัพ มือศึกคือกองหัวป่า ดินศึกคือช้างม้า ตาศึกคือโหราจารย์ หูศึกคือกองสอดแนม ปากศึกคือทูต เขี้ยวศึกคือทหาร กำลังศึกคือไพร่พล” นอกจากนี้ได้ปรากฏในสูตรการทำสงครามของนโปเลียนว่า “นายพลดี กองทหารดี การจัดดี การฝึกดี วินัยเคร่งครัด เหล่านี้ทำให้กองทัพดีโดยไม่ต้องคำนึงถึงวิถีทางที่เขาจะต่อสู้...” อีกทั้งตำราพิชัยสงครามซุนวูได้กล่าวว่า “...ที่ว่าแม่ทัพก็คือ สติปัญญา ศรัทธา เมตตา กล้าหาญ เข้มงวด...” ทั้งสองตำรานี้ได้ชี้ให้เห็นว่าแม่ทัพและการตรวจพล จัดพล ตรวจความพร้อม ความเรียบร้อยของกองทัพนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้การร่ำตรวจพลได้สืบเนื่องมาจากพระราชพิธีตรวจพลสวนสนามของไทย มีพิธีตรวจพลสวนสนามครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2451 ณ ท้องสนามหลวง นับเป็นการตรวจพลสวนสนามที่ปรากฏหลักฐานว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินตรวจพลด้วยพระองค์เอง จากบริบทของสังคมไทยเช่นนี้มีอิทธิพลส่งผลให้บทละครรำของไทยปรากฏการทำศึกสงครามและนำรูปแบบการตรวจพลมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับการแสดงละครรำ การร่ำตรวจพลนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีวินัยของกองทัพไทย ความเตรียมพร้อมในการทำศึก ตัวแม่ทัพแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำ มีความเด็ดเดี่ยว เข้มงวด แข็งแกร่ง มีสติปัญญาที่ดีในการทำกลศึก มีความชำนาญในการใช้อาวุธประจำกาย แสดงถึงการมีอำนาจในการควบคุมกองทัพ

บริบททางสังคม มีความหมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม หรือสิ่งอื่นใดที่เป็นเงื่อนไขทำให้ปรากฏการณ์ที่เราสนใจศึกษานั้นเกิดขึ้น คงอยู่ สูญสลายไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการร่ำตรวจพลตัวพระในการแสดงละครพื้นทาง พบว่ามีเหตุปัจจัยหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ของเชื้อชาติ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความนิยมตามยุคสมัย และด้านการกระจายความรู้ ผู้วิจัยจึงแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

- 5.1 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ
- 5.2 ด้านระเบียบวินัยของคนในสังคม
- 5.3 ด้านความนิยมตามยุคสมัย
- 5.4 ด้านการกระจายความรู้สู่สังคม

5.1 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ

การสำรวจพลในการแสดงละครพันทางนี้ผู้วิจัยพบว่าการสำรวจพลของ 4 เชื้อชาติ ได้แก่ ชนชาติมอญ ชนชาติพม่า ชนชาตินาว และชนชาติจีน บรรดาทางด้านนาฏศิลป์ไทยได้นำเอาเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ต่างชาติเข้ามาผสมผสานกับทำนาฏศิลป์ไทย ซึ่งกระบวนการทำรำนั้นยังอยู่บนพื้นฐานและหลักการของนาฏศิลป์ไทย เห็นได้ชัดว่าชาตินั้นได้มีการติดต่อและเป็นสัมพันธ์ไมตรีกับชนชาติต่างๆ ซึ่งชนชาติเหล่านี้มีอิทธิพลกับการดำเนินชีวิตของคนไทยในสมัยนั้นไม่มากนักน้อย ทั้งชนชาติมอญ ชนชาติพม่า และชนชาตินาวนั้นเป็นเพื่อนบ้านของไทย ส่วนชนชาติจีนนั้นได้มีการเข้ามาติดต่อค้าขายกับคนไทย จึงไม่น่าแปลกใจที่คนไทยจะได้รับเอาวัฒนธรรมของชนชาติเหล่านี้เข้ามา

5.2 ด้านระเบียบวินัยของคนในสังคม

จากการศึกษาเห็นได้ชัดว่า การตรวจพลนั้นเป็นการตรวจตราความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพลทหารและกองทัพ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่มานั้นจำเป็นต้องมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับมาเป็นเครื่องป้องกันให้สังคมนั้นๆ อยู่อย่างสงบสุข เป็นระเบียบเรียบร้อยดี นอกจากนี้แล้วยังสามารถสะท้อนให้เห็นอีกว่าในวงการนาฏศิลป์ไทยนั้น ผู้แสดงทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของนาฏศิลป์ไทยอย่างเคร่งครัด ต้องมีการหมั่นฝึกซ้อมการแสดงให้คล่องแคล่ว ฝึกหัดการฟังเพลงจนชำนาญ หากมีการฝึกฝนมากพอที่จะเกิดความผิดพลาดบนเวทีได้น้อย หากเกิดเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงผู้แสดงก็จำเป็นต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี เพื่อให้การแสดงสู่สาธารณชนมีความสมบูรณ์มากที่สุด เพื่ออรรถรสและสุนทรีย์ของผู้ที่ได้รับชมการแสดง

5.5 ด้านความนิยมตามยุคสมัย

จากการศึกษาพบว่าละครพันทางของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงนั้นได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างดี เพราะเป็นการแสดงที่มีความแปลกใหม่ น่าตื่นตาตื่นใจ มีความแตกต่างจากการแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทอื่น ด้วยเหตุที่เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงมีความคิดที่แปลกใหม่ นำวรรณกรรม พงศาวดารต่างชาติมาแสดง และยังนำเครื่องแต่งกาย ทำรำ และทำนองดนตรีของชนชาตินั้นมาผสมผสานกับนาฏศิลป์ไทย อีกทั้งละครพันทางเป็นการแสดงที่รวดเร็ว ไม่เยิ่นเย้อดำเนินเรื่องด้วยการเจรจา จึงทำให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานไปกับการแสดง และยังสามารถสื่อได้อีกว่าคนไทยในยุคสมัยนั้นยังให้ความสนใจทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี

5.6 ด้านการกระจายความรู้สู่สังคม

การศึกษาการรำตรวพลตัวพระในการแสดงละครพื้นทางนี้ นอกจากจะเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรทางด้านนาฏศิลป์ไทยแล้ว ยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชาติไทยได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากการสืบค้นข้อมูลทางด้านนาฏศิลป์ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ทำให้ได้พบประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีความเกี่ยวข้องทั้งในด้านประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตประจำวัน การอพยพถิ่นฐาน การติดต่อค้าขาย ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านการทูต เพราะว่าสิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันทำให้เกิดเป็นศาสตร์แขนงต่างๆ เมื่อผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลแล้วยังพบว่า การรำตรวพลทั้ง 4 เชื้อชาตินี้มีการถ่ายทอดต่อกันมารุ่นต่อรุ่นจนมาถึงปัจจุบัน รวมถึงเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันระดับอุดมศึกษา ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และเป็นฐานข้อมูลเพื่อการสืบค้นและศึกษาทางด้านนาฏศิลป์ไทยในภายภาคหน้าต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า มีเอกสาร ผลงานทางวิชาการที่นำเสนอเกี่ยวกับการรำตรวพลเป็นจำนวนมาก ทั้งในการแสดงโขน ละครนอก ละครใน และละครพื้นทาง ในส่วนละครพื้นทางนี้พบว่าโดยมากมีการศึกษาการรำตรวพลมา ยังไม่ปรากฏการศึกษาการรำตรวพลมอญ ตรวพลลาว และตรวพลจีนมากนัก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ผู้สนใจในเรื่องการรำตรวพลได้ศึกษาค้นคว้าการรำตรวพลดังกล่าว เพื่อเป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์ในรูปแบบเป็นลายลักษณ์อักษรสืบไป